

HFD 2018 ref. 5

Fråga om livränteunderlag ska motsvara den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt då denne uppfyller förutsättningarna för att få livränta eller vid den senare tidpunkt då livräntan, på grund av bestämmelser om preskription, kan börja betalas ut.

41 kap. 11 § och 42 kap. 6 § socialförsäkringsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 14 februari 2018 följande dom (mål nr 6715-16).

Bakgrund

Den som till följd av arbetsskada har fått sin arbetsförmåga nedsatt har i vissa fall rätt till ersättning i form av livränta. Livräntan syftar till att ersätta förlust av framtida försörjningsförmåga och beräknas på ett underlag som motsvarar den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt när livränta för första gången ska lämnas, s.k. livränteunderlag. Livränta utgår inte för längre tid tillbaka än sex år före ansökan.

K.N. ansökte i maj 2013 om livränta på grund av arbetsskada. Försäkringskassan beviljade honom livränta fr.o.m. november 2004. Livränteunderlaget fastställdes till ett belopp som motsvarade hans dåvarande sjukpenninggrundande inkomst med tillägg för semesterersättning. Detta underlag räknades därefter upp med ledning av ett särskilt tal, s.k. indexering. Eftersom livränta inte får beslutas för längre tid tillbaka än sex år kunde ersättningen betalas ut tidigast fr.o.m. maj 2007.

Allmänna ombudet för socialförsäkringen överklagade Försäkringskassans beslut och yrkade att K.N:s livränteunderlag skulle bestämmas efter den inkomst han skulle ha haft den 1 maj 2007 om han då hade varit oskadad, dvs. vid den tidpunkt då livräntan, p.g.a. bestämmelsen om preskription, tidigast kunde betalas ut.

Förvaltningsrätten ansåg att det mot bakgrund av lagtextens ordalydelse är den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid tidpunkten för den första möjliga utbetalningsdagen som ska ligga till grund för beräkningen av livränta och biföll överklagandet.

K.N. överklagade till kammarrätten som avslog överklagandet.

Yrkanden m.m.

K.N. yrkar att Försäkringskassans beslut fastställs samt anför bl.a. följande. Det måste anses vara skillnad mellan att livränta ska lämnas från en viss tidpunkt och att ersättningen till följd av pre-

skriptionsregler kan betalas ut först från en senare tidpunkt. Resultatet av den nu överklagade domen är att hans livränta blir lägre än enligt Försäkringskassans beslut. I förarbetena till arbetsskadelagstiftningen betonas att arbetsskadeförsäkringen bör vara en renodlad försäkring för inkomstförlust och att arbetsskadelivräntan ska grunda sig på ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp (prop. 1975/76:197 s. 73).

Allmänna ombudet för socialförsäkringen anför bl.a. följande. Formuleringen ”den tidpunkt från vilken livräntan första gången ska lämnas” i 41 kap. 11 § socialförsäkringsbalken ska tolkas som den tidpunkt då livränta första gången kunde betalas ut till K.N. (maj 2007) och inte den då han uppfyllde förutsättningarna för livränta (november 2004). Tidpunkten har betydelse för frågan om grundvillkoret för livränta är uppfyllt och för beräkningen av livräntans storlek. Vilken beräkningsmetod som är mest fördelaktig för den försäkrade kan variera från fall till fall.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

Frågan i målet är om livränteunderlaget ska motsvara den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt då denne uppfyller förutsättningarna för att få livränta eller vid den senare tidpunkt då livräntan, på grund av bestämmelser om preskription, kan börja betalas ut.

Rättslig reglering

Enligt 41 kap. 11 § första stycket socialförsäkringsbalken motsvarar livränteunderlaget, om inte annat följer av 12–18 §§, den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst enligt 25 och 26 kap. vid den tidpunkt från vilken livräntan första gången ska lämnas.

Rätten till ersättning går enligt 42 kap. 6 § socialförsäkringsbalken förlorad om en ansökan om livränta inte görs inom sex år från den dag ersättningen avser.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Bestämmelsen i 41 kap. 11 § första stycket socialförsäkringsbalken ger inte någon ledning i frågan om vilken tidpunkt som ska ligga till grund för beräkningen av livränteunderlaget i det fall reglerna om preskription i 42 kap. 6 § är tillämpliga.

Bestämmelsen fanns tidigare i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och överfördes till socialförsäkringsbalken i samband med att den infördes. Samtidigt ändrades lydelsen, bl.a.

togs ordet ”utges” bort och ersattes av ”lämnas”. Någon saklig ändring var inte avsedd (prop. 2008/09:200 s. 465). I lagstiftningsärendet uttalade Lagrådet att ordet ”lämnas” i balken kommit att få en närmast allomfattande betydelse och att det används både i bemärkelsen beviljas och betalas ut. Lagrådet uttalade också att man inte sällan måste ta ledning av sammanhanget för att förstå den rätta innebörden (a. prop. Bilaga 5 s. 1109).

I 41 kap. socialförsäkringsbalken förekommer ordet ”lämnas” i ett flertal paragrafer, bl.a. i 13 § som är en specialbestämmelse för fall där livränteunderlag ska fastställas avsevärd tid efter det att en arbetsskada har inträffat. Enligt Högsta förvaltningsdomstolen ger emellertid varken 13 § eller övriga bestämmelser i 41 kap. någon ledning i nu aktuell fråga.

Ledning får i stället sökas i det bakomliggande syftet med bestämmelserna om livränta. I motiven anges att livräntan ska ge en i princip full kompensation för den inkomstförlust som en arbetsskada har föranlett. Livräntan ska grunda sig på ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp och avse skadans försörjnings-ekonomiska konsekvenser. Den bedömning som ska ligga till grund för livräntans storlek är en jämförelse mellan å ena sidan den inkomst som den försäkrade skulle ha uppnått om skadan inte hade inträffat och å andra sidan den inkomst han eller hon kan beräknas uppnå trots skadan. Vidare är avsikten att samma inkomstunderlag ska ligga till grund för både sjukpenning och livränta (prop. 1975/76:197 s. 73 och 77).

Det huvudsakliga syftet är således att ge en i princip full kompensation vid inkomstförlust på grund av arbetsskada vilket kan jämföras med att sjukpenningen ska ersätta den inkomst som den försäkrade förlorar vid sjukdom.

Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att förutsättningarna för att fastställa ett livränteunderlag som i största möjliga utsträckning motsvarar den inkomst den försäkrade skulle ha haft som oskadad, förbättras ju närmare i tiden för skadans uppkomst som underlaget kan fastställas. Härigenom minskar risken för mellankommande händelser som kan påverka underlagets storlek, t.ex. att den försäkrade inte längre har någon sjukpenninggrundande inkomst. Det kan vidare knappast ha varit lagstiftarens avsikt att storleken på livränteunderlaget ska vara beroende av när ansökan om livränta görs.

Mot denna bakgrund anser Högsta förvaltningsdomstolen att 41 kap. 11 § socialförsäkringsbalken ska tolkas på så sätt att livränteunderlaget ska motsvara den sjukpenninggrundande inkomst som den försäkrade har vid den tidpunkt då rätten till livränta uppkommer, även om livräntan på grund av preskriptionsbestämmelser betalas ut först senare. Härigenom kopplas livränteunderlaget till den försäkrades inkomst som

oskadad och bestämmelsen ges en tillämpning som är lika för alla, oberoende av när ansökan om livränta görs.

Försäkringskassans beslut om K.N:s livränteunderlag är alltså korrekt. Överklagandet ska därmed bifallas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver förvaltningsrättens och kammarrättens avgöranden och fastställer Försäkringskassans beslut den 18 september 2015.

I avgörandet deltog justitieråden *Knutsson, Saldén Enérus, Bull, Gäverth* och *Svahn Starrsjö*. Föredragande var justitiesekreteraren Maria Rydell.

Förvaltningsrätten i Karlstad (2016-03-14, ordförande Johansson):

Av 41 kap. 11 § socialförsäkringsbalken framgår att livränteunderlaget ska motsvara den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst enligt 25-26 kap. socialförsäkringsbalken vid den tidpunkt från vilken livränta första gången ska lämnas. Enligt 42 kap. 6 § socialförsäkringsbalken går rätten till ersättning förlorad om en ansökan om arbetsskadeersättning inte görs inom sex år.

I målet är det ostridigt att K.N. ansökte om livränta den 24 maj 2013. Vid sådant förhållande kan han få livränta som längst sex år tillbaka i tiden, dvs. fr.o.m. den 1 maj 2007. Frågan i målet är om livränteunderlaget ska beräknas från K.N:s inkomstförhållanden i maj 2004 såsom kassan gjort eller från maj 2007 såsom Allmänna ombudet anser.

Förvaltningsrätten gör följande bedömning.

Mot bakgrund av lagtextens ordalydelse finner förvaltningsrätten att det är den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid tidpunkten för den första möjliga utbetalningsdagen som ska ligga till grund för beräkningen av livränta. I förevarande fall är detta datum maj 2007. Allmänna ombudets talan ska därför bifallas och målet återförvisas till kassan för ny beräkning. – Förvaltningsrätten bifaller överklagandet och fastställer att K.N:s livränteunderlag ska beräknas utifrån den inkomst som han skulle ha haft den 1 maj 2007 om han då varit oskadad. Det får ankomma på Försäkringskassan att göra en ny beräkning av livräntan varför målet återförvisas dit för omräkning.

Kammarrätten i Göteborg (2016-10-17, Holmstedt, Bergström och Böcker):

Kammarrätten gör samma bedömning som förvaltningsrätten och ändrar därför inte den överklagade domen. – Kammarrätten avslår överklagandet.